

Геаграфія гарадой - цэнтраў
беларускага пісьменства

ПОЛАЦК

Полацк — самы старажытны горад Беларусі і адзін з найстаражытнейшых гарадоў усіх славян. Менавіта у гэтым горадзе зараджалася, усталёўвалася і мацнела наша дзяржаўнасць!!

Чужова Аляксандра

Тураў

У канцы I тысячагоддзя нашай эры Тураў стаў палітычным, эканамічным і культурным цэнтрам Тураўскага княства. У гэты час у горадзе ўзнікла адна з першых на Русі епіскапій паводле грэчаскага ўзору. У 1865 годзе ў Тураве выяўлены адзін з найбольш ранніх помнікаў усходнеславянскага пісьменства XI стагоддзя — Тураўскае Евангелле. Гэтае Евангелле — самая ранняя (з тых, што захаваліся) кніга, створаная на беларускіх землях. Вядомы дзеяч гэтай зямлі Кірыла Тураўскі напісаў выдатныя царкоўнаасветніцкія і царкоўналітаратурныя творы, за што сучаснікі празвалі яго другім Златавустам.

Сітавенка Марыя

ЗАСЛАЎЕ

Заслаўе – адзін са старажытных гарадоў Беларусі, які ўзнік яшчэ ў канцы X ст. Яшчэ не было ні Мінска, ні Барысава, ні Навагрудка, а тут, у краі крывічаў, сярод дрымучых лясоў і хуткіх рэк ужо стаяў горад...

Сюды, як вядома, кіеўскі князь Уладзімір, які ўвеў хрысціянства ў Старажытнай Русі, саслаў сваю жонку Рагнеду, полацкую князеўну, і сына Ізяслава, за тое, што хлопчык, абараняючы гонар маці, зрабіў замах на жыццё князя. Горад названы ў гонар мужанага княжыча Ізяслава, а Рагнеда стала першай хрысціянкай і манахіняй на нашых землях.

У XIV–XVI стст. у Заслаўі дзейнічалі царква і касцёл, былі адкрыты школы. Яшчэ Заслаўе можа ганарыцца тым, што ў XVI ст. тут пры кальвінскім зборы працавала друкарня, у якой вядомы беларускі асветнік, гуманіст і рэлігійны рэфарматар Сымон Будны надрукаваў Біблію. Беражліва захоўваючы памяць пра сваю малую радзіму, у горадзе створаны гісторыка-культурны запаведнік, у які ўвайшлі Заслаўскі замак і Спаса-Праабражэнская царква, гарадзішча «Замэчак» і курганныя могільнікі X–XI стст., касцёл св. Дзевы Марыі і рэшткі будынкаў XVII–XVIII стст., этнаграфічны комплекс у складзе музеяў «Млын», «Кузня», «Хата завознікаў», «Свіран».

Кульмінацыяй Дня беларускага пісьменства ў 2000 г. стала тэатралізаванае мастацка-гістарычнае прадстаўленне «Запавет нашчадкам». У гэты дзень у Заслаўі з’явілася самая доўгая ў свеце газета, створаная юнымі журналістамі падчас праходжання свята дзіцячай кнігі і прэсы «Будучыня належыць дзецям»..

Ушакевіч Сафія

Нясвіж

Нясвіж з'яўляецца колішняй рэзідэнцыяй роду князёў Радзівілаў — некаранаваных каралёў Вялікага Княства Літоўскага. Тут і дагэтуль захаваўся створаны імі палацава-паркавы ансамбль XVI—XIX стагоддзяў. Размешчаны ў Нясвіжы касцёл Божага Цела — першы ва Усходняй Еўропе храм, збудаваны ў стылі барока. Нясвіжская ратуша — таксама самая старажытная з усіх ратуш, якія захаваліся ў Беларусі.

Князі Радзівілы спрыялі развіццю кнігадрукавання. У 1562 годзе тут адкрыта Нясвіжская друкарня, у якой выйшлі ў свет працы філосафа і гуманіста Сымона Буднага. Выдадзены ім «Катэхізіс» — першая друкаваная кніга на беларускай мове.

Магер Мірон

Віцебск

Згодна з легендай, горад ля берагоў Заходняй Дзвіны і Віцьбы заснавала ў 947 годзе княгіня Вольга. Праз стагоддзі яму наканавана было стаць сусветнай скарбніцай талентаў: у Віцебску жылі і тварылі выдатныя мастакі Марк Шагал, Казімір Малевіч, Восіп Цадкін, Іван Пуні, філосафы Мікалай Лоскі і Міхаіл Бахцін ... І сёння горад з'яўляецца буйнейшым культурным цэнтрам Беларусі, сталіцай унікальнага фэстывалю мастацтваў "Славянскі базар". Сярод галоўных выдатных мясцін Віцебска - ансамбль Ратушняй плошчы, Васкрасенская царква, губернатарскі палац, Свята-Успенскі кафедральны сабор і знакаміты Кіраўскі мост цераз Заходнюю Дзвіну.

Асабліва горад Віцебска - самая разгалінаваная ў Беларусі трамвайная сістэма, якой ужо больш за 110 гадоў.

Цвірко Місіма

Брэст

Здаўна тэрыторыя Брэсцкай вобласці была заселеная славянскімі і балтыйскімі плямёнамі. Яна напераменку далучалася да дзяржаў таго часу: Вялікаму княству Літоўскаму, Рэчы Паспалітай, Расійскай імперыі, Польскай рэспубліцы. Сённяшнія абрысы Брэсцкай вобласці замацаваліся за ёй толькі ў 1954 годзе.

Брэсцкі рэгіён уяўляе сабой каларытны і выбітны пласт культурнага здабытку беларусаў.

Навагрудак увайшоў у гісторыю не толькі як першая сталіца Літоўскага княства, але і як малая радзіма знакамітага паэта Адама Міцкевіча. Дом-музей, дзе ён правёў свае дзяцінства, захоўвае ўнікальныя калекцыі, якія адносяць да сям'і патрыёта і публіцыста.

Клышэўская Елізавета

Мір

Герб: испанский щит разделен зубчатым поясом. В верхней части в золотом поле вырастающий черный орел в золотой графской короне, внизу в красном поле три параллельные сужающиеся книзу балки.

Впервые городской поселок Мир упоминается в исторических источниках под 1395 г. С 1486 г. Мир принадлежал Ильиничам – магнатскому роду герба «Корчак». Родоначальником рода считается Иван Ильинич (ок. 1440 – ок. 1490 гг.), который в 1475 г. был наместником дрогичинским, в 1482 г. – витебским, в 1487-1489 гг. – смоленским. Он и его потомки назывались Ильиничами по имени их предка Ильи. Ежи (Юрий) Ильинич (ок. 1530-1569 гг.) с 1542 г. после смерти отца и матери был взят на воспитание братом матери Яном Радзивиллом, который в 1547 г. женился на вдове Яна Ильинича. Юрий некоторое время находился при дворе императора Римской империи Карла V и в 1555 г. получил титул «графа на Мире», а сам город стал центром Мирского графства. Ежи был одним из наиболее влиятельных магнатов Великого княжества Литовского и после смерти брата матери Николая Радзивилла Черного (1515-1565) взял опекунство над его детьми. Именно он основал Мирский замок. В 1569 г. Ежи умер и его владения, в том числе Мир, перешли к Радзивиллам. А еще ранее, в XV в., Мир, названный городом, был обнесен линией укреплений.

Михалькевич Данила

Мінск

Самыя раннія паселішчы на тэрыторыі сучаснага Мінска вядомыя з IX стагоддзя. Даліна ракі Свіслач была заселена дзвюма усходнеславянскімі плямёнамі крывічы і дрыгавічы. Каля 980 года тэрыторыя ўваходзіць у склад Полацкага княства. Упершыню згадваецца (Меньскъ, Менскъ, Менескъ) у «Аповесці мінулых часоў» пад 1067 годам, калі быў спалены аб'яднанымі войскамі Яраславічаў у час вайны з Усяславам Полацкім.

Месца і час узнікнення Менска дасюль дыскусійнае, адны даследчыкі лічаць, што Менск узнік у яшчэ даслявянскія часы на р. Менцы прытоку Пцічы, што ў 16 км да захаду ад сучаснага цэнтру горада і дзе захаваўся комплекс археалагічных помнікаў, і быў перанесены на цяперашняе месца пасля 1085, калі ў другі раз быў спалены ўжо Уладзімірам Манамахам. Іншыя даследчыкі лічаць, што дзяцінец (пазней Менскі замак) пабудаваны на правым беразе р. Свіслач пры ўпадзенні ў яе ракі Няміга ў 2-й пал. XI ст., т.б. напярэдадні падзей 1067 года, для абароны паўднёвых межаў Полацкага княства.

Петрачэнка Ганна

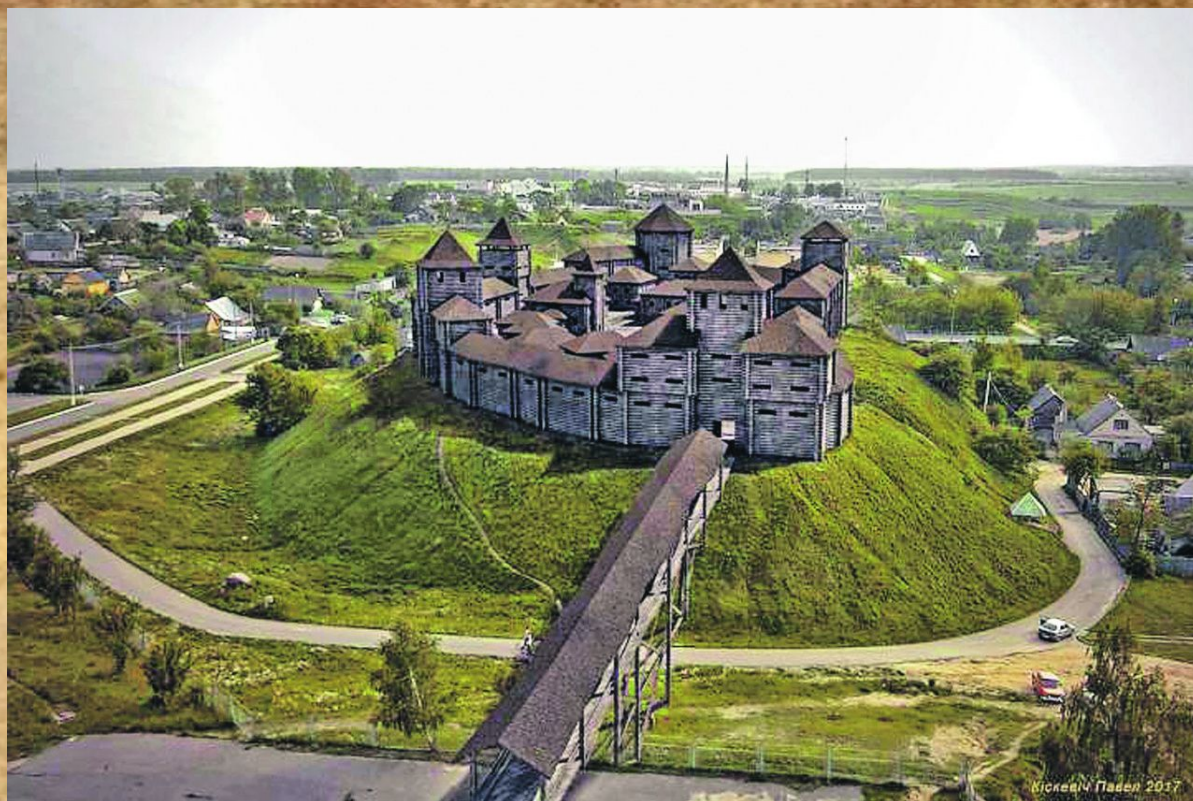
Добруш

известный с XVI века. Здесь были основаны первые в Беларуси бумажная фабрика (1870) и фарфоровый завод, а знаменитым уроженцем Добрушского края является классик национальной литературы – писатель, сценарист и драматург Иван Шамякин

Коноваленко Ярослав.

Копыль

старинный город Копыль Минской области. Это по-своему уникальный литературный центр страны, ведь более 50 известных белорусских писателей и поэтов – уроженцы Копыльского края.

У
Коноваленко Владислав.

Смаргонь

Упершыню Смаргонь упамінаецца ў дакументах ў 1503 годзе. У 17 стагоддзі Радзівілы заснавалі “Смаргонскую Акадэмію”, дзе дрэсіравалі медведзеў.

У 1749 годзе маёнтак Кушляны набыў Антон Багушэвіч, прапрадзед Францішка Багушэвіча (1840 – 1900). Тут прайшло дзяцінства паэта. У Кушлянах ён атрымаў пачатковую адукацыю ў хатніх настаўнікаў. Адсюль паехаў вучыцца ў Віленскую гімназію, а затым у Пецяярбургскі ўніверсітэт.

Марыя Голава

Гродна

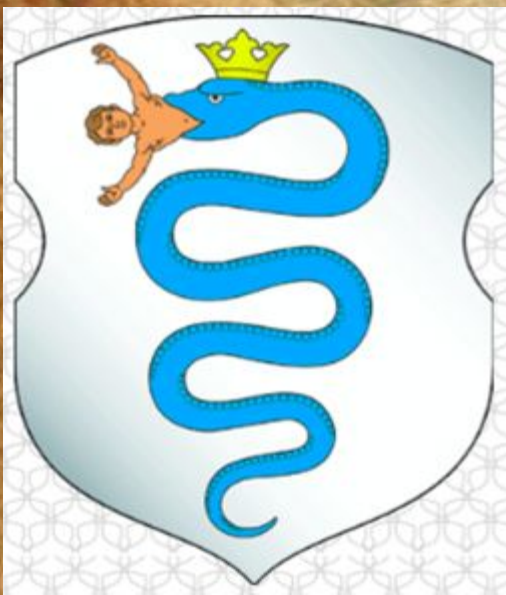
Гродна — адзін з найстарэйшых гарадоў Беларусі. Упершыню згаданы пад 1128 годам у Іпацьеўскім летапісе.

За сваю гісторыю горад з'яўляўся цэнтрам розных адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак Вялікага Княства Літоўскага, Рэчы Паспалітай, Расійскай імперыі, Савецкага Саюза і незалежнай Беларусі. З 1991 года горад з'яўляецца абласным цэнтрам Рэспублікі Беларусь; размешчаны недалёка ад дзяржаўнай мяжы з Польшчай і Літвой.

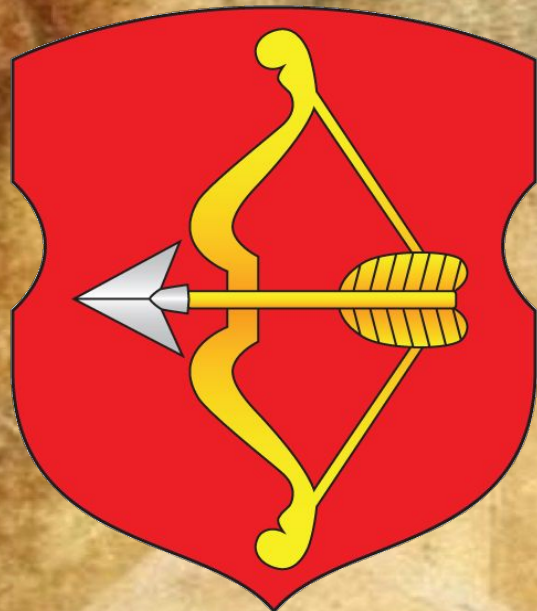
Гістарычнае развіццё горада шмат у чым абумоўлена яго геаграфічным размяшчэннем. Пачынаючы з XII стагоддзя і да сённяшняга дня горад заўсёды з'яўляўся памежным і часта выкарыстоўваўся як памежны фарпост розных дзяржаўных утварэнняў. Гісторыя горада цесна звязана з ваеннай гісторыяй дзяржаў, пад уладай якіх знаходзіўся горад.

Пружаны

- Пружанский район расположен на северо-западе Брестской области и занимает территорию в 2,8 тыс. кв. км. Граничит с Каменецким, Кобринским, Берёзовским и Ивацевичским районами Брестской области, Слонимским, Зельвенским, Волковысским и Свислочским районами Гродненской области и Польшей. Создан 15 января 1940 года. В составе района 243 сельских населённых пункта, г. Пружаны, посёлки городского типа – Ружаны и Шерешево. Территория административно разделена на 2 поселковых и 13 сельских Советов.

Станкевич
Марии

Пінск

Пинск принадлежит к числу старейших славянских городов, поэтому и библиотеки его имеют глубокую историю. Первые книгосборы, как известно, появились при монастырях и церквях. В Лещенском монастыре, который был построен в Пинске ещё в XVI веке, находилась немалая по тем временам библиотека рукописных книг. Здесь нёс свою службу летописец Митрофан, который вёл и местную летопись.

Крупнейший сбор рукописей, книг, учебников, различных документов на многих языках был собран в Иезуитском коллегиуме (основан в 1638 г.). В Пинске в начале XIX века возникают и получают развитие частные библиотеки в домах знатных вельмож и горожан. В 1889 году в городе функционировала также лавка и кабинет для чтения мещанина Гирши Мовшевича Эдмана.

Среди научно-просветительских библиотек города выделялась библиотека Полесского музея в Пинске, основанного в 1926 г. К 1939 году библиотека насчитывала свыше 1800 томов по истории края и искусству, этнографии, нумизматике, природоведению. В 1936 году в Пинске открылась городская библиотека, финансируемая за счёт магистрата, частных пожертвований, а также за счёт ликвидации нескольких общественных библиотек.

Якуб Колас с 1902 по 1906 и с 1912 по 1914 работал учителем в Пинске. И здесь произошла его первая встреча с Янкой Купалой

Марнопольская Серафима

Стоўбцы

Стоўбцы існавалі яшчэ ў 1511. З пачатку XVIII перайшлі да княжацкага рода Чартарыйскіх і сталі

цэнтрам графтва. У той час там было 144 двары, царква, касцел, ратуша, школа і кляштар з шпіталем, карчма, буйная рачная прыстань. У 1729 Стоўбцы атрымалі Магдэбургскае права.

У выніку другога пазделу Рэчы Паспалітай Стоўбцы апынуліся ў складзе Расійскай імперыі, дзе з 1796 сталі цэнтрам воласці Мінскага павета.

У 1882 годзе ў засценках Акінчыцы (з 1977 г. увайшлі ў межы г. Стоўбцы) нарадзіўся Якуб Колас, сапраўднае імя Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч беларускі паэт, празаік, драматург, крытык, публіцыст, перакладчык, мовазнавец, педагог, грамадскі дзеяч, а таксама адзін з заснавальнікаў сучаснай беларускай літаратуры і літаратурнай мовы. Народны паэт Беларусі.

Ксенія Семіжон

Орша

«Горад-працаўнік, горад-паэт, горад-воін, горад-вугоны - жыць табе яшчэ тысячы і тысячы год. Нізкі паклон табе ад усіх тваіх сыноў». Так пісал об Орше В.С. Жороткевіч.

Гістарычная Орша - адзін з памежных фарпостай Полацкага княства. Менавіта тут праходзілі слаўныя перамовы Усяслава Чарадзея з кіеўскімі князямі, калі апошнія парумылі дамоўленасці і ўзялі полацкага князя ў палон. У 1812 г. у Оршы было знойдзена Аршанскае Евангелле, рукапісны помнік канца XII - пачатку XIII ст.

Найважнейшым укладам у гісторыю кнігадрукавання з яўляецца праца на аршаншчыне асветніка XVIII ст. і найдуйнейшага кнігадрукара свайго часу - Спірыдона Собаля, ураджэнца г. Магілёва. Заснаваная ім пад Оршай друкарня пры Куцеінскім Богаяўленскім манастыры стала цэнтрам беларускага кірылічнага кнігадрукавання. У друкарні выйшла 20 кніг навукова-асветніцкага, маральна-павучальнага і рэлігійнага зместу на старабеларускай мове, сярод якіх «Буквар» - першы друкаваны падручнік, выдадзены на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў 1631 г. Устаноўленне памятнай дошкі на сцяне будынка Куцеінскага Богаяўленскага манастыра ў гонар кнігадрукара Спірыдона Собаля стала адной з галоўных падзей свята беларускага пісьменства ў 1998 г.

Волкава Марыя

Гомель

За всю более чем восьмивековую историю достопримечательностей в Гомеле сохранилось мало. Небольшая их часть относится к XVII—XVIII векам, основная часть относится к XIX—XX веку. Большинство памятников архитектуры XX века относится к 1950-м годам. Большая их часть сконцентрирована в центральной части города. **Гомельский дворцово-парковый ансамбль** (белор. *Гомельскі палацава-паркавы ансамбль*) — памятник природы республиканского значения, памятник архитектуры Гомеля 2-й половины XVIII — середины XIX веков, комплекс памятников природы, истории и архитектуры. Протянулся на 800 м вдоль правого (высокого) берега реки **Сож**. раф **Николай Петрович Румянцев** (*Румянцов*) (3 [14] апреля 1754, Санкт-Петербург^[1] — 3 [15] января 1826, Санкт-Петербург^[1]) — русский государственный деятель, в годы **Наполеоновских войн** занимавший пост министра иностранных дел.

Известен также как меценат, коллекционер, основатель **Румянцевского музея**, покровитель **первого русского кругосветного плавания**. Государственный канцлер (1809)^[2]. Первый председатель Государственного совета (1810). **Почётный член Императорской Российской академии** (1819). Сын военачальника графа **Петра Румянцева-Задунайского**.

Дворец Румянцевых и Паскевичей (белор. *Палац Румянцавых — Паскевічаў*) — памятник архитектуры XVIII—XIX веков, главная достопримечательность города **Гомеля**, композиционный центр **Гомельского дворцово-паркового ансамбля**, включающего, помимо дворца, городской парк, **Петропавловский собор**, **часовню-усыпальницу** и др. Собор заложен протоиереем Иоанном Григоровичем 18 октября 1809 года во владении **Николая Румянцева**, строился в 1809—1819 годах в стиле **классицизма** (архитектор — Джон Кларк). Размещается на высоком **мысу** над **Сожем** и виден издалёка. Окончательно строительство завершилось в 1824 году.

В 1902—1930 годах **настоятелем** собора был **Александр Зыков**.

После **революции 1917 года** началось закрытие и разрушение церквей, переоборудование их в учреждения иной категории. В 1935 году Петропавловский собор был закрыт^[1]. Богослужения в соборе возобновились в 1940-х годах, в период немецкой оккупации. В 1960-х годах собор закрыли и осквернили вторично: позже в нём был оборудован **планетарий**^[2].

Памятник комсомольцам^[1] имеет несколько названий: памятник погибшим комсомольцам^[2], памятник комсомольцам-подпольщикам^[3], монумент (памятник) героям-комсомольцам^[4]^[5].

Памятник комсомольцам установлен в сквере на пересечении улиц Карповича и **Жарковского**^[1] в 1964 году на средства комсомольцев. Памятник посвящён героям-комсомольцам, партизанам и воинам, погибшим в борьбе с немецкими захватчиками в годы **Великой Отечественной войны**. Сначала установили восьмигранный 25-метровый обелиск из серого гранита на прямоугольном ступенчатом цоколе из красного гранита. Подход к памятнику был оформлен декоративными газонами^[1]. На памятнике (цоколе) текст, который выбит золотом: «Великие подвиги ваши бессмертны. Героям, павшим в боях за свободу и независимость нашей Родины 1941—1945 г.г.»^[4]. Авторы проекта: **архитектор** — Ю. Лысов, **скульптор** — В. Летун^[4].

В **1975 году** у фасадной грани памятника была установлена скульптура девушки-комсомолки^[1] с вымпелом в раскинутых над головой руках^[4]. Двухметровая скульптура отлита из бронзы^[1].

Леонид Васильевич Барабанов — председатель Гомельского областного объединения профсоюзов в 2015 году в ходе **брифинга** с журналистами сказал:

Совместно с областным и городским исполнительными комитетами было принято решение возродить обелиск у средней школы № 11. Этот памятник символизирует участие комсомольского движения в Великой Отечественной войне, значимость молодёжного сопротивления. Памятник требует реставрации и обновления. Планируется, что все работы будут завершены к 9 Мая^[3].

В марте **2015 года** была произведена реконструкция монумента и территории вокруг него. На памятнике появилась современная подсветка^[4]. Обновлённый памятник комсомольцам был открыт **8 мая 2015 года**^[4] к 70-летию Великой Победы^[3].

СЯМЁНА КУЗЬМЯНКОВА

Баркалабава

Сярод непасрэдна беларускіх летапісаў краязнаўчыя звесткі сустракаюцца ў «Баркулабаўскім летапісу» — зводзе хранікальных матэрыялаў пра падзеі ад 1563 да 1608 года, сабраных з розных крыніц і перапісаных разам у другой палове XVII ст. Ёсць меркаванне, што аўтарам быў жыхар беларускага мястэчка Баркулабава, які належаў да праваслаўнага духавенства. Ён запісваў вядомыя яму падзеі, прычым уключаў у сваю хроніку запіскі іншых відавочцаў, розныя ўніверсалы, лісты і іншае.

Баркулабаўскі летапіс быў адным з апошніх летапісаў, напісаных на старабеларускай мове.

Баркалабава - аграгарадок у Быхаўскім раёне Магілёўскай вобласці, на рацэ Дняпро.

Гэтую мясцовасць людзі засялілі яшчэ ў глыбокай старажытнасці, пра што сведчаць выяўленыя археалагічныя помнікі. У 1564 годзе супольны ўладальнік маёнтка Буйнічы Баркулаб Корсак заснаваў тут замак. Да 1568 года ў ім збудавалі 2 царквы.

Баркулабаўскі Свята-Узнясенскі жаночы манастыр

Норка Сафія

Хойнікі

Хойнікі як мястэчка вядомыя з сярэдзіны XVI стагоддзя, імі валодалі князі Вішнявецкія, Шуйскія, Прозары. У першай палове XVII стагоддзя на невялікай дзюне ў забалочанай пойме ракі Квесья князі Вішнявецкія пабудавалі замак з абарончымі сценамі, уязной вежай-брамай. Замак праіснаваў да XVIII стагоддзя. Хойнікі вядомыя і як радзіма народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа. Ён нарадзіўся ў 1921 годзе ў вёсцы Глінішча Хойніцкага раёна. Дасягненнем усёй беларускай літаратуры сталі раманы пісьменніка з цыкла "Палеская хроніка" - "Людзі на балоце", "Подых навальніцы", "Завеі, снежань". Творы Івана Мележа перакладзены на многія мовы свету. У вёсцы Глінішча адкрыты літаратурны музей пісьменніка.

Адсюль родам таксама празаік Барыс Сачанка, паэты Мікола Мятліцкі і Ала Канапелька.

**Харужык
Максім**

